

Kas gresia Lietuvai, jei pradės veikti elektrinė Astrave?

„Jei nepavyko pasiekti, kad Baltarusija nestatytų savo atominės elektrinės Astrave, tai dabar Lietuva turėtų padaryti viską, kad ši pavojingoje vietoje statoma jėgainė nebūtų eksploatuojama. Tokių pavyzdžių Europoje būta“, – įsitikinęs Vytauto Didžiojo universiteto rektorius, Ignalinos atominės elektrinės branduolinės saugos ir Lietuvos energetikos instituto komitetų narys Juozas Augutis. Tačiau jis prisipažino neturįs vilties, kad tokie mūsų šalies siekiai sulauktų tarptautinio palaikymo.

Jis abejojo, ar, nepaisant to, kad Astravo elektrinės statybvietyje vien tik šiemet jau yra buvę keletas incidentų, pavyktų sustabdyti jos statybas, nes kažin, ar tokiai iniciatyvai ir siekiams pritartų tarptautinės organizacijos, susijusios su branduoline energetika, įskaitant ir Tarptautinę atominės energetikos agentūrą (TATENA).

„Bus ko gero kažkokių tų organizacijų pastebėjimų, kaip kad dažniausiai ir būna, bet griežto pasakymo, kad Astravo elektrinės paleisti negalima, tikriausiai nebus“, – teigė J. Augutis.

- Ką Lietuva, kuriai labiausiai gresia net ir menkiausi incidentai Astrave, galėtų padaryti vardan savo saugumo?

- Jei jau nebeįmanoma tos elektrinės statybos sustabdyti, reikia padaryti viską, kad ji būtų kuo saugesnė, kuo skaidresnė jos priežiūra ir eksploatacija. Mano galva, tikrai galima pasiekti, kad Astrave turėtų teisę lankytis ir Vakarų šalių, ir Lietuvos ekspertai.

Tačiau nemanau, kad ši elektrinė nebus eksploatuojama, jei Lietuva ir kitos Europos šalys atsisakytų pirkti elektrą iš jos. Tai – jau politiniai dalykai.

- Kokie dalykai, statant Astravo elektrinę, kelia didžiausią pavojų?

- Ji labai arti Vilniaus. Šalia teka Neris, ant kurios krantų be Vilniaus ir Kauno yra

daugiau Lietuvos miestų.

Jei įvyktų avarijos, kurių metu ištekėtų skystos radioaktyvios medžiagos, tai jos patektų į gruntinius ir Neris vandenis.

Bet, žinoma, dabar geriau nekalbėti - kas būtų, jeigu būtų. Tik belieka apgailestauti, kad nepavyko užkirsti kelio statyti atominę elektrinę dabartinėje, labai netinkamoje aikštelėje.

- Bet keista, kad baltarusiai, patys nukentėję nuo Černobylio elektrinės katastrofos, nekelia triukšmo, neskaitant pavienių mokslininkų ar visuomenės veikėjų.

- Minskas ir kiti Baltarusijos didieji miestai nuo Astravo - kur kas toliau nei Vilnius. Be to, sprendimas statyti elektrinę būtent Astrave - neabejotinai su politine potekste.

Kaip jums atrodo, kodėl Baltarusija, parinkdama savo atominei elektrinei aikštelę, neišleido TATENOS ekspertų?

TATENA - nors ir tarptautinė organizacija, jos sprendimai, nurodymai ar patarimai nėra privalomi. Ir Lietuva, ir kitos šalys už saugą atsakingos pačios. Nėra kategoriško reikalavimo, kad, jeigu TATENOS ekspertai nedalyvaus parenkant aikštelę, tai atominė elektrinė nebus joje statoma. Deja, ši, kaip ir kitos tarptautinės organizacijos, tokių galių neturi.

Jeigu Lietuvai tarptautinių organizacijų ekspertai pasakytų, kad Ignalinos atominė elektrinė uždaroma nesaugiai ir pateiktų kažkokius reikalavimus, tai, be abejo, mūsų šalis juos įvykdytų.

Baltarusija ir Rusija turi savas atominės energetikos priežiūros institucijas, kurioms paklūsta, o tarptautinių konvencijų jos nėra pasirašiusios.

- Ar Lietuva neatsidurs dvigubo pavojaus zonoje - Ignalinos atominės elektrinės uždarymas dar bus nepasibaigęs, kai pradės veikti Astravo elektrinė (pirmąjį jos bloką numatoma paleisti 2018 m. pabaigoje)?

- Šie du objektai nėra tarpusavyje susiję: avarija viename kažin ar darytų įtaką avarijai kitame.

Tačiau Lietuvai derėtų pasistatyti daugiau kontrolės stočių su ankstyvojo perspėjimo sistema, kurios nuolatos tikrintų Neries vandenį.

- Ar tiesa, kad Astravo elektrinėje montuojami rusiški reaktoriai AES-2006 iki šiol niekur dar nebuvo išbandyti?

- Ir taip, ir ne. Tie reaktoriai seniai eksploatuojami ir Rusijoje, ir kitose šalyse. Bet jie nuolatos gerinami. Astrave bus montuojami atnaujinti AES reaktoriai, kurie iki šiol dar niekur nebuvo išbandyti.

- Ar AES reaktoriai tokio paties tipo, kokie buvo Černobilyje?

- Ne, Rusija tokių reaktorių, kokie veikė Černobilyje, jau nebegalina, bet jie dar veikia Smolensko ir Leningrado srities elektrinėse.

- Gal jums yra tekę būti Astrave su Lietuvos ar kitų šalių mokslininkais ir pamatyti iš arti, kaip ten vyksta elektrinės statyba?

- Esu buvęs tik ankstyvajame jos statybos etape, kai dar buvo tik rengiama aikštelė. Iš Lietuvos keli mokslininkai buvo nuvykę maždaug prieš pusmetį. Tačiau per kelių dienų apsilankymą labai sunku ką nors pastebėti. Tam, kad galima būtų įsitikinti, ar kokybiškai atliekami darbai, reikėtų ilgiau juos stebėti, atlikti specialius mėginius.

- Gal vis dėlto įmanomas koks nors Lietuvos, Baltarusijos, Rusijos ir Vakarų šalių mokslininkų, kurie galėtų nuolatos lankytis Astrave konkrečiai statybų saugumo sumetimais, bendradarbiavimas?

- Tai turėtų būti privaloma. Būtų pats blogiausias sprendimas, jeigu Rusijos ir Baltarusijos mokslininkams, branduolinės energetikos specialistams ir elektrinės statytojams pasakytume, kad nenorime nieko bendro su jais turėti. Kur kas naudingiau būtų, jei Lietuvos politikai ir diplomatai pasiektų, kad mūsų ekspertai dalyvautų įvairių patikros grupių veikloje, kad galėtų dalyvauti visose elektrinės statybos etapuose - ir paleidimo, ir eksploatacijos.

Juk Lietuva turi gerosios patirties, kuria galėtų pasidalinti ir su Baltarusija - Ignalinos atominė elektrinė buvo eksploatuota po nepriklausomybės atkūrimo dvidešimt metų ir joje nebuvo jokių incidentų. Sauga buvo užtikrinta.

Tačiau bendradarbiavimo su Baltarusija tema bijau prisišnekėti, nes jau buvo

bandoma per Europos Sąjungos projektus padėti kolegoms baltarusiams dalyvauti įvairiuose mokymuose elektrinės saugos srityje, bet viešoji Lietuvos opinija buvo priešiška tokiems sumanymams.

Nors Lietuva lyg ir stengiasi, kad Astravo elektrinės statyba būtų nutraukta, kažin ar tai pavyks. Bet, derėtų pastebėti, kad tokių pavyzdžių būta: viena atominė elektrinė buvo baigta statyti tarp Austrijos ir Čekijos, o kita - Italijoje, tačiau jos nebuvo paleistos. Tam įtakos turėjo ir tų šalių bendruomenių, ir kaimyninių šalių prieštaravimai.

Birutė Vyšniauskaitė

